

«підганяються» цілі освіти [3]. Одним зі способів розв'язання проблеми соціалізації учнів старшої школи є імплементація у зміст підручників практичних завдань соціального спрямування, що, передусім, стосуються таких актуальних питань – профорієнтаційних, економічних, соціальних (зокрема – правових), ціннісних. Конструюючи оптимальний варіант уроку, вчитель визначає реальні можливості учнів, окреслює зону їх найближчого потенційного розвитку [1]. Використання практичних завдань за соціальним спрямуванням, на нашу думку, сприятиме забезпеченню усвідомленого опанування теорії і практики, створюватиме умови для поглиблення зв'язку навчання з життям, розвитку міжпредметних зв'язків і сприятиме успішній соціалізації випускників у сучасному суспільстві. Включення до підручника завдань, зміст яких узято з життя, розширить світогляд, посилить пізнавальну зацікавленість учнів навчальним предметом, розкриватиме практичну спрямованість наукових знань, що уможливить їх застосування в житті за різних побутових і соціальних ситуацій.

Життєво важливим для учнів є формування у них елементів економічних знань. Це і бюджет сім'ї, і планування витрат на придбання промислових і продовольчих товарів, плата за комунальні послуги, уміння користуватися послугами банківських систем. Формування основ економічної грамотності є одним із чинників забезпечення, поліпшення і прискорення соціальної адаптації учнів та їх інтеграції в суспільство. Подібні знання можна здобути у процесі розв'язання математичних задач, умови яких максимально наближені до життєвих ситуацій. У зміст підручників з гуманітарних предметів слід імплементувати завдання, спрямовані на моделювання життєвих ситуацій і на моделювання варіантів їх розв'язання. Спираючись на чинний зміст освіти, можна скористатися, наприклад, прийомами «осучаснення» літературних героїв, подій, описаних у художніх творах чи відображених у підручниках з історії, географії, економіки та ін. На цьому тлі актуалізуються реальні факти і події, коментарями до яких сповнені соціальні мережі. Головне для вчителя – мотивувати учнів досягати успіху через засвоєння структурних компонент соціальної компетентності: знання про будову і функціонування соціальних інститутів і структур, про соціальні процеси у суспільстві; знання рольових вимог, які висуваються суспільством до представників того чи іншого соціального прошарку; навички рольової поведінки, що зорієнтована на той чи інший соціальний статус; знання загальнолюдських норм і цінностей, а також норм (звичок, звичаїв, традицій, моралі, законів, заборон тощо) у різних сферах і галузях соціального життя; уміння і навички ефективної соціальної взаємодії (володіння вербальною і невербальною комунікаціями, механізмами взаєморозуміння у процесі спілкування); знання й уявлення людини про себе, сприйняття себе як соціального суб'єкта та ін.

Література.

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Дидактико-методичні засади сучасного уроку української мови у старшій школі. *Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*: зб. наук. праць. Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. Вип. 1. С. 81–89.
2. Васьківська Г. О. Соціалізація старшокласників у процесі формування системи знань про людину в умовах профільного навчання. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології* : зб. наук. праць. Херсон, 2012. Вип. 2(7). С. 294–299.
3. Косянчук С. В. Формування ціннісно-сміслових орієнтацій старшокласників в умовах особистісно-орієнтованого навчання. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. праць. Рівне : РДГУ, 2014. Вип. 8(51). С. 132–136.

КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВІ ЗАВДАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЗМІСТУ ПІДРУЧНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЗЗСО З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Кохно Т. Н.,
*науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Важливим чинником успішності особистості в різних сферах життєдіяльності, безперечно, є високий рівень володіння державною і рідною мовами. Уміння вільно висловлювати думки, відстоювати власну позицію, вступати і підтримувати діалог чи дискусію, успішно спілкуватися значною мірою визначають адаптацію особистості в суспільстві, ефективність її діяльності, добробут, комфортність як професійного, так і повсякденного особистого життя.

Тому пріоритетом, визначеним у Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, є *формування мовної особистості, комунікативно компетентної, здатної взаємодіяти з іншими людьми*.

Комунікативна компетентність розглядається як «здатність швидко орієнтуватись у складному інформаційному просторі і водночас реалізувати особистісні світоглядні стратегії» [2, с.3], «успішно користуватися мовою (усіма видами мовленнєвої діяльності) для пізнання, комунікації, впливу» [1, с.12].

В основі комунікативної компетентності лежить лінгвістична (предметна) компетентність, і підґрунтям для її реалізації є формування мовної і мовленнєвої компетенцій.

Нові реалії освітнього процесу, побудованого на засадах компетентнісного підходу, необхідність формування дієвих знань, які забезпечували б можливість успішно вирішувати життєві проблеми, потребують нових підходів, оновлення не лише змісту, а й методів, форм і засобів навчання, зокрема й підручника.

Зміст підручника української мови для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин має обов'язково враховувати психологічні особливості сприйняття другої мови (першою є рідна) та результати порівняльного аналізу мовних систем української та рідної мов, які мають знайти своє відображення у порядку вивчення літер, формулюванні визначень-правил, у постановці навчальних завдань, доборі лексичного матеріалу. Вивчення української мови як державної має здійснюватися на основі основного принципу навчання другої мови – врахування знань, умінь, навичок з рідної мови [3, с.35].

Беручи до уваги основну мету навчання української мови – формувати комунікативні вміння, у підручниках для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин надважливо забезпечити логічно вмотивоване співвідношення теоретичного та практичного матеріалу, націленого на формування насамперед комунікативної компетентності учнів, що розуміється не як вивчення сукупності правил і відомостей про систему мовних категорій, а як механізм, що забезпечує спілкування (комунікацію). Інформація має подаватися системно з урахуванням психологічних особливостей світосприйняття дітей, які вивчають українську мову як державну.

Завдання, націлені на розвиток мовлення, та комунікативні вправи й завдання не є тотожними поняттями. Комунікативного спрямування вони набувають тоді, коли орієнтують учнів на конкретного адресата, спонукають до спілкування (учень – учень, учень – учитель, учень – учні, учень – батьки тощо). У такому випадку вони забезпечують мотивацію мовлення.

Психологи стверджують, що ми говоримо тільки про те, що цікавить нас самих та наших співрозмовників. А значить, комунікація не може відбуватися на основі теми, яка не відповідає інтересам, потребам дітей. Слугують створенню умов для комунікації й ілюстративний матеріал, який має бути ситуативного характеру, практико-орієнтовані завдання методичного апарату.

Особливої уваги потребує й тематика художніх творів, зміст навчальних текстів, пропонованих для читання. Вони мають бути близькими до емоційного світу дитини, спонукати до роздумів, порушувати життєві проблеми, викликати бажання обговорити прочитане. Саме такими є не лише літературні, а й фольклорні твори, адже розігруючи казки за ролями, розучуючи та виконуючи пісні, діти запам'ятовують не лише окремі слова, а цілі вирази, які потім вживають, будуючи власне висловлювання.

Таким чином, добір дидактичного матеріалу й методичний апарат підручників забезпечуватимуть основну комунікативну мету навчання.

Література.

1. Гудзик І. П. Компетентнісно орієнтоване навчання російської мови у початкових класах (у школах з українською мовою навчання). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. / Гудзик І. П. – К., 2008. – 40 с.

2. Фідкевич О. Л. Методологічні аспекти формування комунікативної компетентності у контексті навчально-методичної системи особистісно-орієнтованої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/704559/1/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8.pdf>

3. Хорошковська О. Н. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2233/>.

НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ В ШКОЛІ: ПОТРЕБИ УКРАЇНСЬКИХ ВЧИТЕЛІВ

Кришмарел В. Ю.,

*кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

На сьогодні навчання філософії в школі є не лише загальноосвітньою тенденцією (згідно даних ЮНЕСКО практично всі країни Європи, Австралія, Канада, КНР, США та ін. включають філософію в навчальні плани/предмети у школах), але й ефективним методом підвищення мисленнєвої активності, інтелектуальних спроможностей, уміння учнів осмислювати (при чому йдеться як про наймолодших школярів, так і про учнів випускних класів). Зокрема, високі показники PISA 2015 року у тих країн, де й високі показники навчання філософії, а проведене The Education Endowment Foundation (Фондом Освітньої Благодії) у Великобританії у 2015 році дослідження засвідчує, що навіть діти 4-5 років при навчанні філософуванню раз на тиждень (за програмою P4C) показують значно вищі результати у читанні та математиці, ніж однолітки.

У реаліях реформування освітньої системи сучасної України наразі не йдеться про окремий предмет, на якому б учні займалися філософією, йдеться про наскрізну можливість/необхідність такого навчання з огляду на впровадження критичного мислення. Саме критичне мислення вважаємо основою для розвитку філософування як більш ефективного шляху активізації мислення, порівняно з вивченням історії філософії (хоча обидва підходи на сьогодні у світовій практиці є однаково затребуваними). При цьому навчання філософії розуміємо як навчання вдумливого читання, вмінню аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію, аргументацію, на основі чого формується вміння логічно виражати свої думки у письмовій формі та обґрунтуванні власної позиції.

З огляду на вищевикладене, було проведено опитування вчителів з метою визначення, які саме матеріали потрібні їм для ефективного впровадження такого навчання, а також потреб у методичному супроводі, увазі до окремих аспектів тощо. На основі анкет від 42 учителів (6,5 % - з сільських шкіл, 13 % - зі столиці, 80,5 % - з інших міст), 61 % яких має стаж більше 15 років, і 68 % серед них – вчителі історії, було отримано наступні дані: 55 % погоджуються з тим, що навчати філософії потрібно інтегровано (включати її аспекти в різні предмети), а 26 % вважають за доцільне ввести окремий предмет, і 19% - що це має бути лише предмет за вибором. Показово, що не було жодної відповіді про недоцільність такого навчання чи байдуже ставлення. Але наступне питання про те, на яких предметах старшокласники вивчають аспекти філософії, показало такий результат (можна було вибрати кілька варіантів, тому сума не дає 100 %): 97 % - громадянська освіта, по 77,5 % - історія та література, 42 % - правознавство. Власне, це підтвердило, що методична направленість розробок з наскрізного навчання філософії має бути спрямована, насамперед, на вчителів історії та громадянської освіти. При цьому найбільш ефективними для навчання філософії вчителі назвали:

– інтерактивну роботу на уроці (87 %) – що не відповідає сутності та меті інтеракції як такої, адже це лише один із методів організації взаємодії між вчителем та учнями на уроці, що